

Sygn. akt I CSK 58/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z powództwa B. M.

przeciwko A. C.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 26 stycznia 2017 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 20 lutego 2015 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala skargę kasacyjną i zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 1800 (tysiąc osiemset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego oraz przyznaje radcy prawnemu S. J. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł wraz z należnym podatkiem od towarów i usług tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną pozwanemu z urzędu.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym przez pozwanego A. C. wyrokiem z dnia 20 lutego 2015 r. Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony przez pozwanego oraz powódkę B. M. wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 29 stycznia 2014 r. w ten sposób, że zasądził od A. C. na rzecz B. M. dalszą kwotę 26 489,63 zł (dwadzieścia sześć tysięcy czterysta osiemdziesiąt dziewięć złotych sześćdziesiąt trzy grosze) z ustawowymi odsetkami od dnia 18 lutego 2013 r. do dnia zapłaty. Ponadto Sąd II instancji odrzucił apelację powódki co do kwoty 1588,51 zł, oddalił apelację pozwanego w całości oraz orzekł o kosztach postępowania.

W sprawie tej ustalono co następuje:

Powódka B. M. zawarła z P. S. w 1986 r. związek małżeński. Małżonkowie w dniu 17 maja 1996 r. postanowili, że od tego dnia wyłączają wspólność majątkową, wprowadzając tym samym rozdzielność majątkową. Sąd Okręgowy w W. w dniu 17 stycznia 2011 r. orzekł ich rozwód.

Powódka nabyła w całości spadek po swojej matce D. M. zmarłej dnia 15 maja 2001 r. W skład spadku po matce powódki wchodziły: prawo użytkowania wieczystego zabudowanej nieruchomości przy ul. B. w W. o wartości 1 400 000 zł, środki pieniężne zgromadzone na rachunku prowadzonym przez Bank (...) S. A. w W., 1. Oddział w kwocie 46 947 zł 17 gr, zabudowana nieruchomość przy ul. P. w P. o wartości 1 027 724 zł, zabudowana nieruchomość położona przy ul. B. w B. o wartości 215 200 zł, a także środki pieniężne zgromadzone na rachunkach prowadzonych przez Bank (...) S. A. w W. w różnych oddziałach.

W ramach umowy sprzedaży zawartej w dniu 17 stycznia 2008 r. pomiędzy B. M. oraz M. A. w formie aktu notarialnego, powódka przeniosła prawo użytkowania wieczystego wskazanej wyżej działki przy ul. B. wraz z posadowionym na niej budynkiem mieszkalnym, na rzecz M. A. za kwotę 1 322 000 zł. Cena nabycia została rozłożona na 3 raty, przy czym dwie z nich zostały zapłacone przed dniem 17 stycznia 2008 r., zaś pozostała kwota, tj. 954 268 zł została uiszczona na rachunek bankowy B. M. (...) w dniu 18 stycznia 2008 r.

B. M. stopniowo przelewała ww. świadczenie z rachunku (...) na rachunek (...), zmieniając przy tym walutę z polskiego złotego na euro: w dniu 28 stycznia 2008 r. kwotę 12 000 euro, w dniu 25 lutego 2008 r. kwotę 3 000 euro, w dniu 14 marca 2008 r. kwotę 7 000 euro, w dniu 9 października 2008 r. kwotę 72 400,81 euro i kwotę 20 272,23 euro. Dochód ze środków pieniężnych zgromadzonych przez powódkę na rachunku o numerze (...) w okresie od dnia 18 stycznia 2008 r. do dnia 20 listopada 2009 r. wyniósł nie mniej niż 55 594 zł 47 gr.

Sąd Okręgowy w W. wydał w dniu 17 października 2007 r. w sprawie zarejestrowanej pod sygnaturą akt IV Nc (...) nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, w którym nakazał P. S. (ówczesnemu małżonkowi powódki), aby zapłacił A. C. kwotę 200 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 2 października 2007 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 6 100 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 3 600 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego, w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia nakazu, albo wniósł w tymże terminie zarzuty. Nakaz ten uprawomocnił się i został opatrzony w dniu 20 grudnia 2007 r. klauzulą wykonalności. Następnie, w sprawie IV Co (...) Sąd Okręgowy w W. nadał w dniu 26 sierpnia 2009 r. powyższemu orzeczeniu klauzulę wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika P. S. - B. M., z ograniczeniem jej odpowiedzialności do majątku objętego małżeńską wspólnością ustawową. W dniu 30 września 2009 r. przedmiotowy tytuł wykonawczy wydano A. C.

Pozwany A. C. pismem z dnia 30 września 2009 r. wystąpił do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w G. M. B. m.in. o skierowanie postępowania egzekucyjnego przeciwko małżonkowi dłużnika - B. M. oraz o wszczęcie egzekucji z nieruchomości położonej w P. przy ul. P., wszelkich ruchomości znajdujących się na powyższej nieruchomości oraz wszelkich innych ruchomości, będących własnością dłużnika bądź wchodzących w skład majątku wspólnego dłużnika i jego małżonki, jak również wszelkich wierzytelności i rachunków bankowych. W toku postępowania egzekucyjnego ww. Komornik Sądowy w sprawie Km (...) zajął rachunki bankowe powódki o numerach: (...) (waluta - euro) i (...) (waluta - polski złoty).

Komornik Sądowy wyegzekwował do dnia 9 marca 2010 r. na rzecz A. C. kwotę 93 755 zł 41 gr, przy czym pozwanemu wypłacono jedynie kwotę 86 157 zł

93 gr - wyegzekwowane świadczenie w pozostałej części zostało zaliczone na opłatę egzekucyjną (7 500 zł 43 gr) oraz koszty (97 zł 5 gr).

Sąd Rejonowy w G., postanowieniem z dnia 18 sierpnia 2010 r., wydanym w sprawie I Co (...) ze skargi B. M. na czynności Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w G. M. B. w sprawie Km (...) oddalił skargę w zakresie zaniechania przez ww. Komornika Sądowego doręczenia skarżącej zawiadomienia o zajęciu jej rachunków bankowych, prowadzonych przez (...) S. A. w W. o numerach (...) i (...), zajęcia wierzytelności z ww. rachunków, wypłaty z tychże rachunków kwoty 93 755 zł 41 gr oraz zajęcia ruchomości stosownie do protokołu zajęcia ruchomości z dnia 14 grudnia 2009 r. (pkt I). Jednocześnie Sąd ten uwzględnił skargę w zakresie zajęcia nieruchomości położonej w P. przy ul. P. i umorzył w tym zakresie postępowanie egzekucyjne (pkt I).

B. M. przed skierowaniem sprawy na drogę sądową, nie wzywała A. C. do zapłaty na jej rzecz jakiegokolwiek kwoty. Pierwszym pismem o charakterze tożsamym z rzeczonym wezwaniem był odpis pozwu, doręczony pozwanemu przez sąd w dniu 18 lutego 2013 r.

Ostatecznie powódka B. M. wniosła o zasądzenie od A. C. na jej rzecz kwoty 57 053 zł 09 gr wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 11 marca 2011 r. do dnia zapłaty i kosztami postępowania. W uzasadnieniu powództwa powódka wskazała, iż kwota objęta pozwem stanowi świadczenie nienależne, o które wzbogacił się A. C., bez podstawy prawnej. Powódka wskazała, że komornik sądowy, na wniosek pozwanego, wyegzekwował na jego rzecz łącznie kwotę 22 695,52 euro, mimo że środki te pochodziły z majątku osobistego powódki, a nie majątku wspólnego powódki i jej małżonka, z którego to organ egzekucyjny miał prowadzić egzekucje.

Wyrokiem z dnia 29 stycznia 2014 r. Sąd Okręgowy w W. zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 30 563,46 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 18 lutego 2013 r. do dnia zapłaty, umorzył postępowanie w zakresie kwoty 29 104,84 zł, oddalił powództwo w pozostałym zakresie oraz orzekł o kosztach postępowania.

Rozpoznający apelacje obu stron Sąd II instancji zasadniczo podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy jednocześnie uzupełnił je

w niezbędnym zakresie. Zdaniem Sądu Apelacyjnego wadliwie Sąd I instancji przyjął, że cały obliczony przez biegłą dochód z tytułu wzrostu wartości euro wynikający ze wzrostu jego kursu wymiany stanowi majątek wspólny.

Pozwany w toku procesu wskazywał, że egzekwując należność od powódki dysponował prawomocnym orzeczeniem przeciwko mężowi powódki, a także tytułem wykonawczym przeciwko małżonkowi dłużnika, tj. przeciwko powódce. Tytuł ten zawierał ograniczenie odpowiedzialności małżonka do majątku objętego małżeńska wspólnością ustawową dłużnika i jego małżonka. W takiej sytuacji nie można więc uznać, że wyegzekwowane świadczeniem miało charakter świadczenia nienależnego.

Niemniej jednak egzekucja została skierowana także do majątku osobistego powódki i w części z tego majątku została wyegzekwowana, co jest poza sporem w tej sprawie. Wobec powyższego przesunięcie majątkowe między majątkiem osobistym powódki a majątkiem wierzyciela należy uznać za inny, niż nienależne świadczenie rodzaj bezpodstawnego wzbogacenia, jako że wierzyciel nie powinien się zaspokoić z majątku osobistego małżonka dłużnika. Stąd co do zasady powództwo podlegało uwzględnieniu, jak trafnie wskazał Sąd Okręgowy, przy czym wadliwie przyjmując, że w okolicznościach sprawy świadczenie wyegzekwowane na rzecz pozwanego było w części świadczeniem nienależnym.

Pozwany przyznał, że otrzymał od komornika kwotę 86 157,93 zł, zaś kwota która mogła być zajęta i wyegzekwowana zgodnie z tytułem egzekucyjnym to kwota 27 515,63 zł, zatem roszczenie powódki byłoby uzasadnione do kwoty 58 642,30 zł. Powódka ograniczyła jednak roszczenie do kwoty 57 053,09 zł, zrzekając się w pozostałym zakresie roszczenia.

Zdaniem Sądu II instancji apelacja pozwanego nie zasługiwała na uwzględnienie. Powódka wykazała bowiem, że środki zajęte na koncie w euro w przeważającej części - wskazanej wyżej - stanowiły jej majątek osobisty. Zostały więc wyegzekwowane niezgodnie z tytułem egzekucyjnym i w tym zakresie łącznie do kwoty 57 053,09 zł, pozwany został bezpodstawnie wzbogacony.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że zarzuty pozwanego odnośnie powagi rzeczy osądzonej - naruszenia art. 365 § 1 k.p.c. były nieuzasadnione. Sąd II instancji podzielił w tym zakresie trafne wywody Sądu Okręgowego. Przyczyną oddalenia

skargi powódki na czynność komornika były kwestie formalne, niedopuszczalność skargi w części dotyczącej rachunków bankowych. Sąd Rejonowy nie czynił żadnych ustaleń w zakresie dokonanego zajęcia rachunków bankowych powódki, które mogłyby być wiążące dla Sądu Okręgowego.

Pozwany w skardze kasacyjnej zarzucił naruszenie przepisów postępowania, które miały istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: 1) art. 841 k.p.c. w zw. 405 k.c. przez uznanie, że pomimo skorzystania przez powódkę ze środka zaskarżenia - skargi na czynności komornika - w wyniku, której to skargi zapadło prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w G., sygn. akt: I Co (...) ustalające zakres przedmiotów i praw wchodzących w skład majątku wspólnego i odrębnego małżonków, tym samym ustalające krąg przedmiotów i praw, z którym możliwa jest egzekucja, powódce przysługuje, po prawomocnym zakończeniu postępowania egzekucyjnego, prawo do wytoczenia powództwa o zapłatę, opierając swoje roszczenie o art. 405 k.c. (bezpodstawne wzbogacenia), wskazując na okoliczność egzekucji z majątku odrębnego; 2) art. 366 k.p.c. przez uznanie, że powaga rzeczy osądzonej nie występuje w sytuacji wydania przez Sąd Rejonowy w G., sygn. akt: I Co (...) prawomocnego postanowienia z dnia 18 sierpnia 2010 r. ustalającego prawidłowość prowadzonego przez Komornika Sądowego M. B. postępowania egzekucyjnego w zakresie zajęcia i wyegzekwowania należności z rachunku bankowego prowadzonego przez bank (...) S.A. względem wniesionego przez powódkę powództwa o zwrot wyegzekwowanej należności wskazując jako podstawę prawną roszczenia bezpodstawne wzbogacenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zarzuty podniesione w skardze kasacyjnej nie zasługują na uznanie. Pozwany miał prawomocny tytuł z klauzula wykonalności także przeciwko powódce. Tytuł ten wyraźnie ograniczył egzekucję do majątku wspólnego powódki. W skardze kasacyjnej pozwany nie kwestionuje ustaleń sądu, co do wysokości zasądzonego świadczenia. W trakcie procesu przyznał, że otrzymał od komornika kwotę 86 157,93 zł, zaś kwota która mogła być zajęta i wyegzekwowana zgodnie z tytułem egzekucyjnym to kwota 27 515,63 zł, zatem roszczenie powódki byłoby uzasadnione do kwoty 58 642,30 zł. Zarzuty pozwanego sprowadzają się do stwierdzenia, że skoro otrzymał tę kwotę w wyniku egzekucji komorniczej

prowadzonej na podstawie tytułu wykonawczego, to nie można mówić, że otrzymał ją bez podstawy prawnej. Tym bardziej, gdy wziąć pod uwagę, że powódka wniosła zarzuty na działanie komornika, a sąd co do możliwości egzekwowania należnej mu kwoty z rachunków bankowych powódki nie zabronił tej egzekucji. To, że sąd zezwolił na egzekucję z rachunków bankowych powódki, nie oznacza, że pozwany miał prawo egzekwować swoje roszczenie z majątku osobistego. Zgodnie z posiadanym tytułem egzekucyjnym, egzekucja była ograniczona tylko do majątku wspólnego. Oznacza to, że mógł on skierować swoje roszczenie tylko do wysokości dochodów (odsetek) jakie uzyskiwała ona ze swojego majątku osobistego, którym były zdeponowane na rachunkach bankowych pieniądze pochodzące ze sprzedaży nieruchomości stanowiącej jej majątek osobisty. W skład majątku wspólnego, zgodnie z art. 31 § 2 pkt 2 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, wchodzi bowiem także dochody z majątku osobistego każdego z małżonków.

W razie skierowania egzekucji także do majątku osobistego powódka mogła na podstawie art. 841 § 1 k.p.c. wystąpić z powództwem przeciw egzekucyjnym i wykazywać, że komornik w imieniu pozwanego prowadzi egzekucję ze środków pieniężnych, które stanowią jej majątek osobisty. Niewystąpienie z takim powództwem nie oznacza jednak tego, że powódka pozbawiona została definitywnie ochrony swojego osobistego majątku. Komornik, który prowadzi egzekucję wbrew temu co wynika z tytułu egzekucyjnego naraża wierzyciela na to, że wyegzekwowana z rachunku bankowego powódki kwota będzie korzyścią uzyskaną bez podstawy prawnej. Wbrew twierdzeniom skarżącego jest to, w rozumieniu art. 405 k.c., korzyść uzyskana bez żadnego tytułu, którą pozwany zobowiązany jest zwrócić na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. To, że sąd rejonowy wydał prawomocne orzeczenie, w którym zezwolił na egzekucję z rachunków bankowych powódki nie ma żadnego znaczenia dla oceny zasadności roszczeń opartych na przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu. Wspomniane orzeczenie upoważniało pozwanego do egzekucji z rachunków bankowych powódki, ale tylko do wysokości środków pieniężnych stanowiących majątek wspólny. Kwota wyegzekwowana natomiast z majątku osobistego powódki, jako uzyskana bez podstawy prawnej, której w żadnym razie nie stwarzał posiadany przez pozwanego tytuł egzekucyjny, wyraźnie ograniczający egzekucję

do majątku wspólnego małżonków, podlega zwrotowi zgodnie z przepisami o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Mając na uwadze, że prawomocne postanowienie Sąd Rejonowy w G., sygn. akt: I Co (...) z dnia 18 sierpnia 2010, w żadnym razie nie stanowiło podstawy do egzekucji z majątku osobistego powódki, brak jakichkolwiek podstaw do twierdzenia zawartego w skardze kasacyjnej, że zaskarżony wyrok narusza art. 366 k.p.c.

Sąd Najwyższy, biorąc pod uwagę, że zarzuty skargi kasacyjnej okazały się bezpodstawne, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzekł jak w sentencji.

jw

r.g.